

C. van der Leest, De GKV en de vrouw in het ambt, 1998/2014

Op 1 februari 2014 is de GKV-synode van Ede begonnen te vergaderen. Eén van de agendapunten is de vraag of ook vrouwen kunnen worden toegelaten tot de ambten in de kerk.

Dat doet me terugdenken aan een artikel dat ik in 1998 schreef voor het Nederlands Dagblad en dat van de redactie als titel mee kreeg: 'Wat is in onze tijd heilzaam aan uitsluiting vrouw uit regeerambt?' Passages daaruit zijn nog altijd actueel:

Niemand kan ontkennen dat het onderwerp gevoelig ligt. Hoe komt dit? Omdat het pleidooi voor de vrouw in het ambt tot nu toe haast altijd samen is gegaan met een kritische opstelling tegenover het gezag van de apostel Paulus. Dat maakt duidelijk: wil een pleidooi voor de vrouw in het ambt onder ons recht van spreken hebben, dan is daarvoor de voorwaarde dat het gezag van de apostel Paulus onverkort gehandhaafd blijft. De kerntekst in dit verband is, dacht ik, 1 Timoteüs 2:11-15. Naar het oordeel van velen blokkeert deze tekst "de weg van de vrouw naar het regeren en onderrichten-met-gezag in de kerk. En dat met onveranderlijke argumenten". Dat is binnen de GKV inderdaad de bovendrijvende mening. Volgens die mening is het blokkeren van het regeerambt voor de vrouw niet een kwestie van uitleg maar van het erkennen van Paulus' gezag.

Maar als ik lees wat er vroeger door onverdachte GKV-leden over 1 Timoteüs 2 geschreven is ¹, constateer ik: er kan kennelijk ook gepleit worden de vrouw officiële kerkelijke taken te laten verrichten zonder dat in zo'n pleidooi afbreuk wordt gedaan aan Paulus' woorden. Bij het lezen van 1 Timoteüs 2 merken zij namelijk een tijdbepaald element op.

Nu gaat het er mij niet om te bepalen wie gelijk heeft. Voor mij is in dit verband belangrijker dit als conclusie vast te stellen: het tegen of voor de vrouw in het ambt is niet per se een zaak van het al of niet erkennen van Paulus' gezag; het verschil kan gewoon op het niveau liggen hoe je Paulus uitlegt.² Met andere woorden: Het pleidooi voor de vrouw in het ambt is niet per definitie onwettig.

¹ Daarbij dacht ik toen aan mw. Bremmer, in het ambtsdragersblad blad Dienst, maart-april 1993, en aan M. Verkerk, in het tijdschrift Radix, januari 1996.

² Dit wordt bevestigd door wat Almatine Leene schrijft in 'Samen dansen in de kerk. Als mannen en vrouwen op God lijken' (een bewerking van haar proefschrift 'Triniteit, antropologie en ecclesiologie' uit 2013) en door het rapport dat het deputaatschap 'M/v in de kerk' geschreven heeft voor de generale synode van Ede 2014.

Een tweede punt: binnen de kerk houden we de vrouw uit het ambt, terwijl wij in de samenleving de leidinggevende vrouw compleet aanvaard hebben. Dat vind ik op z'n minst onbevredigend. Zijn we in de samenleving dan fout bezig? Dat zou natuurlijk kunnen. Maar zo niet, wat is dan de zin ervan dat de kerk op dit punt een eigen weg dient te gaan? Op deze laatste vraag heb ik nog nooit een bevredigend antwoord gehoord of gelezen.

Op zichzelf heb ik er geen moeite mee dat we als kerk een eigen koers hebben te gaan, zo nodig dwars op wat in de samenleving speelt. Ik geloof namelijk aan het heilzame van Gods geboden en dat heilzame ervaar ik ook telkens in het leven van mezelf en van m'n medemensen - hoeveel die geboden soms ook tegen het eigen vlees ingaan.

Het heilzame van het verbod op vrouwelijke ambtsdragers kan ik wel zien in Paulus' tijd, want toen (heb ik van kenners begrepen) zou het al te revolutionair zijn geweest, als vrouwen tot het regeerambt toegelaten werden. Maar wat is het heilzame van de uitsluiting uit het regeerambt in onze tijd, en helemaal als die uitsluiting niet voor de samenleving en wel voor de kerk geldt? Als Paulus' uitsluiting nog altijd een opdracht voor ons is, dan is het m.i. belangrijk een antwoord op deze vraag te krijgen. Of maakt onze situatie duidelijk dat we Paulus' uitsluiting al te tijdloos gelezen hebben?

Maar stel dat een gemeente onder leiding van de kerkenraad de overtuiging krijgt: ook vrouwelijke gemeenteleden mogen ambtsdrager worden. Heeft zo'n gemeente dan de bevoegdheid het ambt meteen voor vrouwen open te stellen? Ik denk dat dit onjuist zou zijn. Er moet rekening worden gehouden met de gevoeligheid van deze zaak (is het gezag van Paulus' woorden al of niet in het geding?) en er moet geluisterd worden naar een woord als 1 Korintiërs 14:36 (samengevat: u leeft als gemeente niet alleen!). Met andere woorden: Het is een kwestie van wijsheid dat zo'n gemeente het kerkverband erbij betreft. Alsjeblieft geen plaatselijke eigenzinnigheid.

Tot zover mijn, iets bijgestelde, artikel uit 1998. Hierbij is het niet interessant waar ik zelf sta in deze zaak. Het gaat mij erom dat er kennelijk verschillend over het onderwerp gedacht kan worden, dat het heilzame van de huidige praktijk volstrekt onduidelijk is en dat het niet goed zou zijn plaatselijk het initiatief te nemen een andere praktijk in te voeren - tenzij, voeg ik hieraan toe, de synode daarvoor de ruimte zou geven.

Nu is het dan zo ver dat ook de GKV-synode er wat van moet vinden. Vanwege de gevoeligheid van de zaak pleit ik er niet voor dat de synode een uitspraak doet over de toelating van de vrouw tot het ambt. Op grond van het bovenstaande pleit ik er wel voor dat de synode deze zaak tot een vrije kwestie verklaart. Dan hebben plaatselijke gemeenten de mogelijkheid zelfstandig te beslissen welke keuze ze gaan maken. Natuurlijk is dit beleid het makkelijkst toe te passen inzake de diaken en ouderling want die ambten zijn plaatselijk, terwijl een predikant niet alleen fungeert binnen de eigen gemeente maar binnen het geheel van de GKV. Toch doet de synode er m.i. goed aan de classes te machtigen eraan mee te werken als een theologe om preekbevoegdheid vraagt of als een gemeente een theologe als haar predikant wil laten fungeren.

Naschrift, 2014

De GKV-synode heeft in haar vergadering van juni 2014 anders beslist dan ik gehoopt had.

Allereerst heeft ze ervoor gekozen het middel in te zetten dat altijd gebruikt wordt om een lastige beslissing uit te stellen: ze gaat een studiec commissie benoemen. Dit keer moet niet gestudeerd worden op het thema man-vrouw in de Bijbel in het algemeen maar op de vraag 'hoe de ambtelijke structuur zo kan worden ingevuld dat vrouwen zich daarbinnen kunnen inzetten voor Gods koninkrijk'.

Daarbij heeft ze uitgesproken: 'de visie dat behalve mannen ook vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen moet vrij bespreekbaar zijn zolang er vanuit de Schrift geargumenteed wordt.'

Op deze manier lijkt het dat de bezinning nog altijd als uitkomst kan hebben dat de vrouw wat het ambt betreft dezelfde bevoegdheid krijgt als de man nu al heeft. Dat is niet de bedoeling want om de bezinning te beïnvloeden poneert de synode – overigens zonder enige bijbelse onderbouwing – dat er in de Bijbel twee lijnen zijn: 'De ene lijn is die van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw – de andere die van het verschil in verantwoordelijkheid die God aan man en vrouw heeft gegeven; deze beide lijnen dienen verdisconteerd te worden.'

De laatste alinea doet mij denken aan een uitspraak van Ford tot potentiële autokopers: 'Jullie hebben de volledige vrijheid voor elke kleur auto te kiezen als die kleur maar zwart is.' Zo zegt ook de synode: 'Jullie mogen vrij discussiëren over de vrouw in het ambt, als jullie er maar niet bij uitkomen dat de vrouw evengoed als de man tot het ambt kan worden toegelaten.'

Om nog te redden wat er te redden viel heeft een groep synodeleden het gedaan gekregen dat er nog een tweede commissie wordt benoemd. Die heeft onder meer als taak 'het gesprek over de roeping en het recht van vrouwen ook hun gaven in te zetten in de kerken te stimuleren en te ondersteunen met het oog op een praktijk die het veelkleurig spreken van de Schrift weerspiegelt, waarbij er bijzondere aandacht is voor: a. schriftgetrouw en gehoorzaam bijbel lezen; b. de invloed van de maatschappij op het denken en handelen van christenen; c. de bijzondere en aanvullende verschillen tussen man en vrouw.'

Tussen de ruimhartige taakomschrijving van deze tweede commissie en de ingeperkte taakomschrijving van de eerste commissie zie ik een zekere tegenstrijdigheid. Dat moet toch ook tegenstrijdigheid in hun toekomstige rapportage opleveren. De tijd zal het leren.

Voor mij is het duidelijk: het kerkverband heeft het in feite laten afweten want is onmachtig gebleken om tot een gezamenlijk standpunt te komen. Daarom vraag ik me af of nu niet de tijd is gekomen dat plaatselijke kerken hun verantwoordelijkheid tegenover de vrouwen in hun midden nemen en zelf gaan beslissen over het openstellen van de ambten voor vrouwen.

Verrassende uitkomst, 2017

Volstrekt anders dan ik had verwacht heeft het in 2014 aangestelde deputaatschap aan de GKV-synode van Meppel van 2017 toch een rapport uitgebracht waarin bepleit wordt alle ambten open te stellen voor vrouwen. Na brede bespreking is de synode hierin meegegaan: ook vrouwen kunnen diaken, ouderling of predikant worden. De toepassing van dit besluit heeft de synode aan de vrijheid en wijsheid van de plaatselijke kerken overgelaten.